

Den Aalshorst:

“milddragende vruchtboomen van de uitgezochtste sorten”

thema
leifruit

De buitenplaats Den Aalshorst nabij Dalfsen is ontstaan als een bescheiden buitenverblijf nabij de katerstede (een kleine boerderij) Veldink. Opeenvolgende eigenaren zullen de potentie van ontginning en bebossing van de schrale heidegronden in dit gebied hebben ingezien. Hierdoor kon Den Aalshorst in de zeventiende en achttiende eeuw van bescheiden buitenplaats uitgroeien tot het centrum van een landgoed. De buitenplaats heeft haar huidige verschijningsvorm grotendeels verkregen ten tijde van de bouw van het nog aanwezige landhuis omstreeks 1720.

Tekst - Ronald van Immerseel

Fotografie - Joost Coenen

Godert Willem van Dedem als eigenaar

Na het overlijden van eigenaar Louis Rhijnvis Feith in 1845 bleef zijn echtgenote Johanna Theodora baronesse Van Dedem op Den Aalshorst wonen. In 1873 verkocht de weduwe Feith de buitenplaats aan haar neef Godert Willem van Dedem, kantonrechter te Wageningen. In 1879 werd Den Aalshorst publiekelijk te koop aangeboden. Hoewel het niet lukt om het goed te verkopen, geeft de verkoopadvertentie een duidelijk beeld van de buitenplaats in deze periode; “omgelegen spatieuze tuin, voorzien van onderscheiden broeibakken, waaronder druiven- en perzikkasten, en een menigte milddragende vruchtboomen van de uitgezochtste sorten, benevens de daarbij behorende bosch- en akkermaalsgronden en landerijen, grotendeels aan elkander gelegen om en bij het huis”.¹

Collectie fruitbomen

Interessant is de bovengenoemde vermelding van de “menigte milddragende vruchtboomen van de uitgezochtste sorten”. Deze collectie werd door Godert Willem van Dedem aanzienlijk uitgebreid. Van Dedem was zeer geïnteresseerd in de pomologie. In de periode 1904-1911 was hij zelfs voorzitter van de Nederlandsche Pomologische Vereeniging.

De tuin ten zuiden van het landhuis, waarvan het noordelijke deel in 1831 omgevormd was tot een aanleg in landschapsstijl, werd door hem verder aangepast. In 1874 werd de tuinmuur gebouwd die de ‘Engelse tuin’, de siertuin, scheidt van de moestuin met zijn strenge geometrische opzet. Zowel in de moestuin als in de ‘Engelse tuin’ bevinden zich fruitbomen.

De huidige collectie fruitbomen op Den Aalshorst is dan ook aan hem te danken.

De Stichting Landelijk Overleg Natuur- en Landschapsbeheer deed in 1985 onderzoek naar de collectie op Den Aalshorst en concludeerde dat er een uitgebreid sortiment van circa dertig appelrassen, dertig perenrassen, druiven, pruimen, morellen en mispels aanwezig was, waarvan vele uiterst zeldzame soorten.² Tot de bijzondere appels op Den Aalshorst behoren de Ananas Reinette, Reinette d’Orange, Belle van Lunteren, Seigneur Tillis en Freiherr von Berlepsch. De verzameling peren werd omschreven als uniek voor Nederland waarbij de “cultuurhistorische waarde van de boomvormen en fruitrassen (...) bijzonder groot [is]”.

Leifruit

Bijzonder binnen de fruitcollectie van Den Aalshorst is, zoals de Stichting Landelijk Overleg Natuur- en Landschapsbeheer concludeerde, de collectie leifruit. Op Den Aalshorst bevindt zich leifruit in vele vormsoorten, zoals palmet met liggende staken, schuine snoeren en kandelaber met enkele en met dubbele U.³ Ook hierin is de hand van Godert Willem van Dedem herkenbaar. Hij was bekend met de Belg Huybrecht Jan van Hulle die als docent en lid van ‘Belgische Leeraarskring’ een beredeneerde fruitsnoei propageerde die beduidend afweek van de Nederlandse fruitsnoei.⁴ Van Hulle trad regelmatig in Nederland op. In juni 1869 verzorgde Van Hulle, op verzoek van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw in Zwolle, een lezing in Dalfsen waarbij Godert Willem van Dedem zeker aanwezig zal zijn geweest.⁵

Toekomst ongewis

Het echtpaar Van Dedem-Westra van Holthe bracht Den Aalshorst en Broekhuizen in 1908 in de N.V. Maatschappij tot exploitatie van het landgoed Den Aalshorst en aanhorigheden in, waaronder Den Aalshorst nog steeds ressorteert. Het huis wordt sindsdien gebruikt als zomerverblijf voor de nakomelingen van dit echtpaar. In de twintigste eeuw is het leifruit door de tuinbazen op Den Aalshorst goed verzorgd, de toekomst is echter minder zeker. Nazaat Boldewijn Sloet van Oldruitenborgh concludeerde in 2008 in *Den Aalshorst B.V. 1908-2008. 100 jaar Familievenootschap*; “De laatste tuinbaas en opzichter van Den Aalshorst, Jan Veldhuis, was een belangrijke pleitbezorger voor het overdragen van kennis over snoeitechnieken en het in stand houden van de vruchtboomen. Met zijn afscheid in 2008 is de vraag gerezen wie in de toekomst zijn belangrijke werk zal voortzetten.”⁶ Nu, drie jaar later, blijkt die vrees gelukkig ongegrond. De leifruitbomen zijn in deskundige handen en pronken met hun bijzondere snoeivorm als nooit te voren.

Links: Het voorplein van Den Aalshorst met beide bouwhuizen.

Boven: De tuinmuur in de moestuin met leifruitbomen.

¹ GAZ, Zwolse Courant 21-3-1879 en 5-4-1879.

² Stichting Landelijk Overleg Natuur- en landschapsbeheer, Hoogstamvruchtboomen (1995).

³ Zie ook J.H. Veldhuis, ‘Bijna verdwenen “kunst” in vruchtboomvormen’ in Rondon Dalfsen 1985, jg.16, 323.

⁴ W. Kuitert en J. Freriks, Hovenierskunst in Palmet en Pauwstaart (Rotterdam 1994), 61.

⁵ W. Kuitert en J. Freriks, Hovenierskunst in Palmet en Pauwstaart (Rotterdam 1994), 68.

⁶ Boldewijn Sloet van Oldruitenborgh, ‘Hoofdstuk 3 - Den Aalshorst: schoonheid belooft’ in Den Aalshorst B.V. 1908-2008. 100 jaar Familievenootschap (Aalshorst 2008), 45.